

3.2.1 Gårdsurval

Jens Blomquist och Thomas Wildt-Persson, SBU

I kapitlet redovisas hur urvalet av gårdar gick till inför det första fältåret 1997 samt inför den huvudsakliga starten 1998 då antalet gårdspår fastställdes till sju för den återstående perioden.

Inför 1997

Inför urvalet av gårdar 1997 gjordes körningar i Danisco Sugar ABs odlarstatistik med avseende på skörd och areal, för att selektera fram odlare i övre och undre kvartilen (fjärdedelen) respektive övre och undre decilen (tiondelen) i respektive trakt. Följande trakter användes:

- Kullahalvön
- Landskrona-Lomma
- Svalöv-Stehag
- Kävlinge-Eslöv
- Löberöd-Veberöd
- Lund-Bara
- Söderslätt
- Ystad-Skillinge
- Kiaby-Vä

Dessa körningar användes endast som en första översikt för att ta fram ett urvalsmaterial. Nästa steg i urvalsprocessen innefattade diskussioner med betinspektörerna på Köpingsbro, Jordberga och Örtofta sockerbruk där bland annat statistikkörningarna presenterades. Det viktiga i denna del av urvalet var att låta betinspektörerna, med deras goda kännedom om enskilda odlare, selektera bort gårdspår där det fanns kända orsaker till stora skördeskillnader. Sådana kända orsaker var till exempel stora jordartsskillnader och misslyckade ogräsbekämpningar. Det viktigaste urvalskriteriet i denna fas var när betinspektörerna inte kunde svara på frågan varför en medelgård inte hade högre skörd i förhållande till bruksgenomsnittet än vad statistiken visade.

Av praktiska och ekonomiska skäl inskränktes det fortsatta urvalet till ett område kring Lund och Svalöv. Vissa av gårdarna som kontaktades föll bort eftersom de inte var intresserade av att delta i en studie av denna karaktär. De gårdar som visade intresse besöktes, och brukarna intervjuades för att få en bild av förutsättningarna för odling och för att göra en parjämförelse. Frågorna handlade om:

- Totalareal och sockerbetsareal
- Växtföljd på aktuellt skifte 1997 samt normal växtföljd
- Driftsinriktning – djurhållning och vallar historiskt
- Jordart, växtnäringsstillstånd, pH, dränering och bevattning
- Normala växtnäringsgivor, appliceringsmetoder
- Ogrästryck och normala bekämpningar
- Jordbearbetning i vårbruk och höstbruk

- Upptagning – maskiner och normala upptagningstidpunkter
- Växtskydd – betning, nematodförekomst
- Körslor – egna maskiner eller maskinstation
- Normal såtidpunkt
- Arbete utanför egna gården
- Handel med betor för att justera relativtal

Vid varje intervju fick brukarna kommentera de enskilda årens skördar och vad som kunde vara förklaringar till avvikande värden. Den viktigaste frågan var emellertid varför det enligt brukarna över huvud taget existerade en skördeskillnad mellan de två gårdarna i varje par. På detta sätt erhöles två brukares perspektiv på en och samma skördeskillnad.

Anteckningar och uppgifter från intervjuerna presenterades för ett antal personer från SLU, SBC och Danisco som hade varit involverade i projektets begynnelse. Efter dessa diskussioner återstod fyra par som valdes ut och vars relativskördar redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Relativskördar utvinnbart socker 1991-1996 jmf. bruksmedeltalet, justerade för handel

Par	Gård	Typ	Rel.skörd utvb. socker 1991-1996
1	1	Plus	126
	2	Medel	101
2	3	Plus	131
	4	Medel	90
3	5	Plus	138
	6	Medel	99
4	7	Plus	114
	8	Medel	81

I medeltal hade plusgårdarna ett relativtal för sockerskörden på 127 medan medelgårdarnas relativtal var 93 jämfört med bruksmedeltalet.

Inför 1998

Inför den "riktiga" starten i fullskala 1998 var det ett önskemål från den referensgrupp som hade bildats, att utvidga parstudien med ytterligare ett antal gårdar på Söderslätt för att få en bättre balans på den geografiska spridningen. Ett annat önskemål var, att i ytterligare ett par få med en större brukningsenhet för att belysa eventuella effekter av storskalig drift på markens egenskaper.

Av den anledningen fick betinspektörerna på Jordberga sockerbruk i uppgift att välja ut ett antal intressanta par. Precis som föregående år fanns det några brukare som inte ville delta i studien när de kontaktades. De återstående brukarna intervjuades på ungefär samma sätt som året före. Intervjun utvidgades 1998 med fler frågor som innefattade:

- Traktorer – vikter och däckstryck
- Normal plöjningstidpunkt
- Andel sockerbetor på gården historiskt

Efter intervjuerna föll flera av gårdarna bort, bland annat beroende på nematodförekomst. Kvar fanns tre par med följande relativskördar.

Tabell 2. Relativskördar utvinnbart socker 1991-1997 jmf. bruksmedeltalet, justerade för handel

Par	Gård	Typ	Rel.skörd utvb. socker 1991-1996
5	9	Plus	122
	10	Medel	99
6	11	Plus	126
	12	Medel	105
7	13	Plus	119
	14	Medel	98

I medeltal hade de nytillkomna plusgårdarna ett relativt värde för sockerskörden på 122 medan de nya medelgårdarnas relativt värde var 101 jämfört med bruksmedeltalet. Sammantaget ger detta ett viktat medelvärde för samtliga plusgårdar på relativt värde 125 och för samtliga medelgårdar på relativt värde 96.

Gårdsuppgifter

I tabell 3 redovisas uppgifter om de 14 gårdarna i parstudien.

Tabell 3. Gårdsuppgifter för samtliga 14 pargårdar 1997-2000

Par	Gård	Typ	Belägenhet	Areal (ha)	Areal s-b (ha)	Driftsform
1	1	Plus	söder om Lund	30	10	slaktsvin
	2	Medel		52	12	slaktsvin
2	3	Plus	väster om Lund	93	22	växtodling
	4	Medel		270	50	växtodling
3	5	Plus	nordväst om Lund	32	6	mjolkprod
	6	Medel		150	32	växtodling
4	7	Plus	öster om Svalöv	77	10	köttprod
	8	Medel		100	10	mjolkprod
5	9	Plus	öster om Vellinge	132	28	växtodling
	10	Medel		98	14	växtodling
6	11	Plus	öster om Trelleborg	102	20	slaktsvin
	12	Medel		81	24	smågrisprod
7	13	Plus	mellan Skurup och Trelleborg	25	8	växtodling
	14	Medel		1 300	240	växtodling

Förutom huvudkriteriet hög respektive normal skörd jämfört med sockerbruket samt liknande odlingsvillkor, valdes gårdsparen ut med ansats att båda gårdarna i paret skulle ha samma driftsriktning. Undantag gjordes för par 3 vilket kommenteras nedan.

I par 1 bedrev plusgården sedan 1973 slaktsvinsproduktion (400 slaktsvinsplatser) där gödseln hanterades som flytgödsel. På medelgården hanterades gödseln som fastgödsel och antalet slaktsvinsplatser var 200. Denna produktion startade 1978. Dessförinnan bedrevs köttjursuppfödning på gården.

I par 2 hade plusgården inte haft någon djurhållning sedan början av 1960-talet medan medelgården slutade med djurhållning i mitten av 1970-talet. Skillnaden i areal i detta par, liksom senare i par 7, motiverades av att studien ville belysa skillnader mellan ett familjejordbruk och en större gård med anställd personal.

Par 3 valdes ut för att belysa skillnader mellan å ena sidan renodlad växtodling och å andra sidan djurhållning med vallar i växtföljden. På plusgården fanns när studien började 12 mjölkkor och där har varit djurhållning sedan minst 1925. På medelgården hade inte bedrivits någon djurhållning sedan mitten av 1970-talet. Dessförinnan fanns där mjölk- och svinproduktion.

I par 4 fanns på plusgården mjölkkor fram till 1989, då man övergick till köttproduktion. På medelgården bedrevs mjölkproduktion med 40 mjölkkor.

I par 5 bedrevs på plusgården integrerad svinuppfödning med ett 20-tal suggor och ca 400 slaktsvinsplatser fram till 1996. Gödseln hanterades som fastgödsel. På medelgården bedrevs smågrisproduktion med 22 modersuggor fram till 1984.

I par 6 bedrev plusgården sedan 1977 slaktsvinsproduktion (320 slaktsvinsplatser) där gödseln hanterades som flytgödsel. Från 1960-talet till 1977 var gården en renodlad växtodlingsgård men dessförinnan fanns nötkreatur på gården. På medelgården bedrevs fram till och med 1999 smågrisproduktion med 80 suggor där gödseln hanterades som fastgödsel.

Par 7 valdes, som beskrivits ovan, för att belysa skillnader i gårdsstorlek. Båda gårdarna var renodlade växtodlingsgårdar. Mjölkproduktionen upphörde på plusgården under mitten av 1970-talet och svinproduktion bedrevs fram till 1985. På medelgården upphörde djurproduktionen på 1950-talet.